

КУЛТУРНЕ ПАРАЛЕЛЕ

Свакодневна култура
у постсоцијалистичком периоду

Всекидневната култура
в постсоцијалистическиј период

ISBN 978-86-7587-047-0

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA

Collection of Papers, Volume 25

Cultural parallels

Everyday Culture in the Post-Socialist Period

Editor in chief:
Dragana Radojičić

Editor:
Zorica Divac

Editorial board:

Gojko Subotić, Radost Ivanova, Milica Bakić-Hayden, Marina Martinova,
Natalija Puškareva, Elena Uzeneva, Eleftherios Alexakis, Peter Slavkovsky,
Sofija Miloradović, Bojan Žikić, Jelena Čvorović,
Mladena Prelić, Ljiljana Gavrilović

Secretary:
Marija Đokić

Accepted for publication by the reference of academician Dimitrije Stefanović and associate member of the SASA Vojislav Stanovčić, at meeting of the Department of Social Sciences SASA, September 2008.

BELGRADE 2008

ISBN 978-86-7587-047-0

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ

Зборник 25

Културне паралеле

Свакодневна култура у постсоцијалистичком периоду

Културни паралели

Всекидневната култура в постсоциалистическия период

Главни и одговорни уредник:

Драгана Радојичић

Уредник:

Зорица Дивац

Уређивачки одбор:

Гојко Суботић, Радост Иванова, Милица Бакић-Хејден, Марина Мартинова,
Наталија Пушкарева, Елена Узенева, Елефтериос Алексакис, Петер Славковски,
Софија Милорадовић, Бојан Жикић, Јелена Чворовић, Младена Прелић,
Љиљана Гавриловић

Секретар уредништва:

Марија Ђокић

Примљено на седници Одељења друштвених наука САНУ
одржаној септембра 2008. године на основу реферата академика Димитрија
Стефановића и дописног члана САНУ Војислава Становчића

БЕОГРАД 2008

Издавач:
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011-2636-804
eisanu@sanu.ac.rs
www.etno-institut.rs

Рецензенти:
академик Димитрије Стефановић
дописни члан САНУ Војислав Становчић
др Биљана Сикимић

Лектори:
Софија Милорадовић
Биљана Сикимић

Превод:
Јелена Чворовић
Биљана Сикимић
Петко Христов

Коректори:
Марија Ђокић
Биљана Миленковић Вуковић

Техничка припрема:
Љиљана Гавриловић

Корице:
Ивица Стевић

Фотографије на корицама:
Немања Будисављевић
Документација ЕИ САНУ и
Штампани медији

Штампа:
Академска издања
Београд

Тираж:
500 примерака

Радови сарадника ЕИ САНУ у овом Зборнику су са пројеката: 147020, 147021 и 147023, које у целини финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије

Штампање публикације финансирано је из средстава Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије

Садржај
Съдържание
Summary

<i>Мирослава Малешеввић, Насилје идентитета</i>	11
<i>Мирослава Малешевич, Насилие на идентичността</i>	32
<i>Miroslava Malešević, The Violence of Identity</i>	33
<i>Љиљана Гавриловић, Супермен у Србији или камење и идентитет</i>	35
<i>Лиљана Гаврилович, Супермен в Сърбия или камъни и идентичност</i>	48
<i>Ljiljana Gavrilović, Superman in Serbia or Stones and Identity</i>	49
<i>Иванка Петрова, Надежди и реалност в процеса на присъединяване към Европейския съюз. Примерът на българските дребни предприемачи</i>	51
<i>Иванка Петрова, Наде и реалност у процесу приступања Бугарске у Европску заједницу. Пример бугарских малих предузетника</i>	65
<i>Ivanka Petrova, Hopes and Reality in the EU Accession Process. The Example of the Bulgarian Petty Entrepreneurs</i>	66
<i>Срђан Радовић, Окцидентализам у Србији. Поједине карактеристике културне концептуализације у периоду транзиције</i>	69
<i>Срджан Радович, Оксидентализмът (западничеството) в Сърбия. Отделни характеристики на културната концептуализация в периода на преход</i>	81
<i>Srđan Radović, Occidentalism in Serbia. Certain Characteristics of Cultural Conceptualization in Transitional Period</i>	82
<i>Иван Ђорђевић, Утеривање патриотизма. Антрополошка анализа конструисања култа кошаркашке репрезентације Србије у спорској штампи</i>	85
<i>Иван Ђордџевич, „Вкарването“ на патриотизъм. Антрополошки анализ на конструирането на „култа“ към националният баскетболен отбор на Сърбия в спортната преса</i>	95
<i>Ivan Đorđević, Imposing Patriotism. Anthropological Analysis of Constructing the “Cult” of Basketball Team of Serbia in the Sport Press</i>	96
<i>Ана Лулева, Мъжественостите на прехода. Криза или преоткриване на патриархата</i>	97

<i>Ана Лулева</i> , Мушкост транзиције. Криза или поновно откривање патријархата	111
<i>Anna Louleva</i> , Masculinities in the Time of Transformation. Crisis or Re-Invention of the Patriarchy	111
<i>Мирослава Лукић-Крстановић</i> , Музички спектакл у излогу политике и производња опчињености	115
<i>Мирослава Лукич-Крџтанович</i> , Музикалният спектакъл между политическата витрина и формирането на обсеся	127
<i>Miroslava Lukić-Krstanović</i> , Musical Spectacle in the Show Window of Politics and the Products of Fascination	128
<i>Маријана Митровић</i> , Агенти спектакла. Политике тела у турбо-фолку	129
<i>Марияна Митрович</i> , Агентите на спектакъла. Политика на тялото в турбо-фолка	144
<i>Marijana Mitrović</i> , Agents of Spectacle. Body Politics in Turbo-folk	145
<i>Александра Павићевић</i> , „Света смрт“ Слободана Милошевића. Антрополошки есеј	147
<i>Александра Павичевич</i> , „Святата смърт“ на Слободан Милошевич. Антрополошко есе	156
<i>Aleksandra Pavićević</i> , “Sacred Death” of Slobodan Milošević. Anthropological Essay	157
<i>Марта Стојић</i> , Од фабрике бицикала до социјалног центра. Фабрика „РОГ“, Љубљана – експеримент друштвених односа	159
<i>Марта Стоич</i> , От фабриката за велосипеди до социалният център. Фабрика “РОГ”, Любляна – експеримент за обществени отношения	174
<i>Marta Stojić</i> , From the Bicycle Factory to the Social Center. Factory “ROG”, Ljubljana – the Experiment on Social Relations	175
<i>Зорица Дивац</i> , Породични живот и „европско“ радно време	177
<i>Зорица Дивац</i> , Семейен живот и “европейско” работно време	187
<i>Zorica Divac</i> , Family Life and “European“ Working Hours	188
<i>Станка Янева</i> , Кодове на идентичност в една смесена сватба	191
<i>Станка Янева</i> , Идентитетски кодови у мешовитом венчању	203
<i>Stanka Yaneva</i> , Identity Codes in a Mixed Marriage	204
<i>Галин Георгиев</i> , Песената традиция като форма на културна памет и идентичност. По материали от българската общност в Украйна	205

<i>Галин Георгиев</i> , Традиција песме као форма културног сећања и идентитета. На грађи бугарске заједнице у Украјини	221
<i>Galın Georgiev</i> , The Singing Tradition as a Form of Cultural Memory and Identity. On Materials from the Bulgarian Community in the Ukraine	221
<i>Ивица Тодоровић</i> , Проблематика реконструкције јединствене системске основе културних феномена – осврт на истраживања и аналитичке могућности	225
<i>Ивица Тодорович</i> , Проблематиката за реконструкцијата на общата системна основа на културните феномени. Кратък преглед на изследвајата и на възможностите за анализ	241
<i>Ivica Todorović</i> , The Problem of Reconstruction of Uniform System Basis of Cultural Phenomena. Summarized Turn to the Researches and Analytical Possibilities	242
<i>Весна Трифуновић</i> , Технике хумора и теорија о социјалним типовима. Теоријско методолошки оквир за анализу вицева као хумористичког фолклорног материјала	243
<i>Весна Трифунович</i> , Техниките на хумора и теоријата за социјалните типове. Теоретично-методологична рамка за анализ на вицозете като хумористичен фолклорен материал	258
<i>Vesna Trifunović</i> , Humor Techniques and Theory of Social Types. Theoretical and Methodological Framework for Joke Analysis as Humoristic Folklore Material	259

Весна Трифуновић
Етнографски институт САНУ
Београд

Технике хумора и теорија о социјалним типовима Теоријско методолошки оквир за анализу вицева као хумористичког фолклорног материјала*

Рад представља синтезу теорије Орина Клапа о социјалним типовима и теорије о техникама хумора, Артура Асе Бергера, која је искоришћена као теоријско-методолошки оквир за анализу савремених домаћих вицева. Основна намера је да се покаже како овакав приступ пружа другачији поглед на вицеве, што доводи до ишчитавања нових порука које се путем овог фолклорног материјала могу преносити.

Хумор је феномен који се среће у најразличитијим социо-културним системима. Налазимо га свугде око нас: у свакодневном разговору, у филмовима, литератури, штампи, на радију или, пак, на зидовима – у виду графита или латриналија. Готово да нема теме – било да су то секс, брак, политика, религија, образовање, посао, различити међуљудски односи, па чак и смрт – која на неки начин није дотакнута хумором и на рачун које никада нису збијане шале. Оваква свеприсутност хумора потврђује и велики значај који овај феномен има како у индивидуалном, тако и у друштвеном животу. Та чињеница је свакако препозната и у науци, па данас студије хумора обухватају широку мултидисциплинарну област унутар које су многе различите дисциплине, са своје стране, дале допринос ближе познавању овог феномена. Као науке које су традиционално доминирале, у области студија хумора могу се издвојити психологија, лингвистика, филозофија и књижевност.

Кључне речи:

хумор, социјални тип, Луда, технике хумора, виц, вредносни систем

Поред тога, велики интерес за проучавање хумора налазимо и код фолклориста који су најчешће настојали да проникну у значења која хумористички фолклорни материјал у себи носи, као и у практични смисао који може имати за припаднике једног друштва. Овом приликом су се најчешће ослањали на теорије и приступе развијене у психологији и

* Текст је резултат рада на пројекту бр. 147021: *Антрополошка испитивања комуникације у савременој Србији*, који у целини финансира МНТР РС.

филозофији, попут психоанализе и теорије инконгруентности.¹ Као посебно обрађена тема, у радовима америчких фолклориста издваја се јеврејски хумор, а у оквиру ње су се често бавили питањем самокритике које је поставио још Фројд. Поред тога, значајне су и области расног, етничког и сексистичког хумора и, уопште, проучавање шала и вицева који спадају у различите циклусе, попут циклуса НАСА вицева, циклуса вицева о слоновима, или оних о катастрофи у Чернобилу.

Хумор се, дакле, манифестује у различитим формама унутар једног социокултурног система, па тако може чинити и значајан део фолклорног материјала који један колектив ствара. Услед тога, честе су студије које се фокусирају само на један његов аспект, какав је, на пример, вербални хумор у који, несумњиво, спадају вицеви. Радови у којима се разматра овај фолклорни жанр били су у српској антропологији изузетно ретки и као један од најпознатијих може се поменути докторска дисертација Гордане Љубоје *Етнички хумор XX века у хумористичкој штампи Србије*.² Ипак, поред етнички профилисаних ликова, у вицевима се јављају и други јунаци које, такође, вреди размотрити. Стога се поставља питање о чему још, поред етничких стереотипа, можемо сазнати на основу вицева који се препричавају, слушају и преносе унутар једног друштва. У том смислу, у овом раду ће најпре бити размотрен један могући теоријско-методолошки приступ проучавању вицева, а потом ће бити демонстрирано на који начин такав приступ може пружити нов поглед на вицеве и значења која они у себи носе.

Будући да је овај приступ уско повезан са самом природом вицева, на почетку је неопходно осврнути се на појам вицева и на значај који ова фолклорна творевина поседује. Виц је типичан усмени фолклорни жанр урбане цивилизације.³ Он се, дакле, својим изразом и формом уклапа у савремено доба, па се може констатовати да представља савремени и актуелни вид усменог духовног стваралаштва. Миливој Солар је у својој *Теорији књижевности* дефинисао виц на следећи начин: „Виц (ријеч је преузета из њемачког, *Witz*; употребљавају се и називи шала и досетка, али обично они имају нешто шире значење) кратка је језична творевина која служи изазивању комичног дојма, сажето зацртавши неке ситуације, догађаје и карактере и откривши у језичком изразу самом, или у особинама изражајног, супротности и протусловља, која изазивају смех. Структура је вицева често врло сложена. У

¹ Теорија инконгруентности је једна од најраширенијих и најприхваћенијих теорија хумора, чији су заступници филозофи попут Канта, Шопенхауера и Бергсона. У њој се, као и у осталим значајним теоријама овог феномена, настоји на изоловању одређеног стимуланса који доводи до перцепције хумора. Укратко, поменути филозофи заговарали су гледиште по коме је инконгруентност, односно нешто што је неочекивано, ван контекста, неприлично, нелогично или претерано, заправо, срж свих хумористичких доживљаја.

² Гордана Љубоја, *Етнички хумор XX века у хумористичкој штампи Србије*, Етнографски музеј, Београд 2001.

³ Vladimir Bovan, *Vic prema šaljivoj narodnoj priči*, Rad XXXVII kongresa SUFJ, Plitvička jezera, Zagreb 1990, 318.

њему се у највећој мери искориштавају двосмисленост појединих ријечи и животна протусловља којима обилује свакодневица, а непосредни контекст често има у њиховом разумевању одлучујућу улогу.“⁴

Упркос сажетој форми, у вицу се може констатовати велико богатство тема и мотива. „Садржаји вицева говоре о свему што чини живот: о друштвеним, политичким, економским, културним, а нарочито међуљудским односима и проблемима. Насмејава нас, али и присиљава да се замислимо над којеквким неправилностима и поступцима у животу. Исмева и иронизира недостатке и мане. Шали се на рачун појединаца и етничких група, па и народа. Једном речју: обавештава, коментарише, оцењује, критикује и саветује на својеврстан начин о свему што се у животу збива.“⁵ Многи аутори указивали су и на специфичне функције вицева, и у том погледу повлачили паралеле између њих и других жанрова, попут шаљивих прича или фацетија. „Ако је функција фацетија друштвена критика и самокритика, онда је то и функција вицева. Њих и још у већој мери но фацетија. Сваки виц смишљен је са предумишљајем, тј. он се увек ствара на нечији рачун, да би се подсмехнуло нечијој мани.“⁶ Може се, зато, закључити да виц представља колективно промишљање, став и однос према ономе што се у њему третира, исказан луцидно, кратко и духовито.

Уколико се жели стећи увид у то какви су ставови и односи изражени у вицевама и према чему, потребно је располагати одговарајућим теоријско-методолошким оквиром помоћу кога ће одређени корпус вицева бити анализиран у циљу спознаје порука које се путем њих шаљу. Теоријски оквир који, по мом мишљењу, може пружити нови поглед на вицева односи се на теорију америчког социолога Орина Клапа о социјалним типовима, а прецизније – на теоријски концепт социјалног типа Луде, који је овај аутор развио.⁷ Свако друштво, наиме, има сопствену представу о *глупости*, *херојству* и *злочинству*, у складу са којом гради социјалне типове приписујући им карактеристике везане за сваки од ова три појма. На тај начин изражава се вредносни систем датог друштва, будући да се кроз социјалне типове Хероја, Ниткова и Луде упућује порука о друштвено пожељном и непожељном понашању, особинама и вредностима. До тог вредносног система може се доћи управо разматрањем начина на који су ови типови друштвено представљени.

⁴ Миливоје Солар, *Теорија књижевности*, Школска књига, Загреб, 1976.

⁵ Анте Назор, *Вицеви и данас*, Рад XXXVII конгреса СУФЈ, Плитвичка језера, Загреб 1990, 355.

⁶ Љубиша Рајковић, *Социолошко – психолошка основа савремених тимочких вицева о тврдичлуку Пироћанаца*, Рад XXXVII конгреса СУФЈ, Плитвичка језера, Загреб 1990, 391.

⁷ Детаљније о Клаповој теорији социјалних типова видети: В. Трифуновић, *Формирање социјалних типова у теорији Орина Клапа*, Гласник Етнографског института САНУ LV (1), Београд 2007, 125-138; Ista, *Socijalni tipovi Heroja, Nitkova i Lude u Teoriji Orina Klapa*, Etnoantropološki problemi 2 (1), Beograd 2007, 109-134.

Социјални тип Луде дефинише се као индивидуа, стварна или замишљена, коју друштво исмева услед њених поступака, понашања и особина и која, као таква, ужива специфичан друштвени статус.⁸ Луда, дакле, представља колективни појам о врсти особе или понашању које је смешно и инфериорно, као и о вредности које одређена група не прихвата. Она се обично опажа као особа којој недостаје здраворазумско расуђивање, или која се понаша апсурдно и глупо. Треба напоменути и то да овај социјални тип у себи садржи поткатегије које се међусобно разликују, иако им је свима заједничко већ поменуто, генерално одређење Луде. Клап класификује Луде по особеном начину на који оне одударају од групних норми, и то *претеривањем или прекорачењем у понашању*, као и *недостатком у личности или понашању*.

У прву групу спадају:

1. *Гротескна луда* – Одудара од друштвених норми импулсивним и разиграним понашањем, на пример – прављењем гримаси или шегачењем. Типични представници ове врсте Луде јесу клоунви.
2. *Комични неваљалац* или *варалица* – Његово понашање, које укључује безобразне гестове, скаредност и изопаченост, граничи се са забрањеним. Разликује се од Гротескне луде по томе што његови поступци одступају од конвенције, пре свега, у правцу неприхватљивог понашања. Недостатак његове озбиљне намере, или било која друга слабост која му је природјена, спречава да буде сврстан у друштвени тип Ниткова.
3. *Брзоплета* или *Смела луда* – Карактерише је склоност екстремима у животу и недостатак расуђивања који је одобрен од стране групе. Овај тип Луде нарочито срећемо у екстремним спортовима (тзв. *Daredevil*) и често имамо амбивалентна осећања према њему: дивимо се његовој храбрости, али његове поступке сматрамо лудошћу.

Другу групу чине:

1. *Неспретна луда* – Иманентан јој је недостатак вештости у ситуацијама које захтевају вичност и одговарајуће понашање. Као пример, може се навести појединац који се оклизне и падне у чудан положај на неком јавном дешавању.
2. *Деформисана луда* – Одступа у свом изгледу од друштвених норми о лепоти, држању, стилу итд. Може се одликовати ружноћом, гигантским растом или анималношћу.
3. *Будаласта луда* – За овај тип карактеристични су недостатак интелигенције и разума. Она је наивна, проста, безосећајна и карактеришу

⁸ Orrin E. Klapp, *The Fool as a Social Type*, *The American Journal of Sociology* 55 (2), Sep, 1949.

- је смешни промашаји, комичне фрустрације, несхватљиво понашање и чињеница да је остали могу лако искоришћавати.
4. *Слаба луда* – Одликује се недостатком снаге, агресивности и храбрости. Када њено понашање оставља озбиљне последице по групу, назива се кукавицом и тиме се приближава издајници, односно типу Ниткова.
 5. *Комична луда* – Овај тип је комбинација Деформисане, Слабе и Будаласте луде. Његов изглед подстиче исмевање и презир, а кињи се зато што је исувише глуп, потчињен и плашљив да би узвратио. Занимљиво је поменути да је овај тип практично неуништив, тј. често преживљава незгодне падове и велике експлозије, док му се посматрачи радије смеју него што га сажалевају.
 6. *Помпезна луда* – Карактерише је претендовање на много већи статус од оног који јој у стварности припада. Зато се често дешава да је победи нижи, слабији ривал, или она сама погрешно па испадне Луда.
 7. *Исмевани херој* – Ова категорија подразумева исмевање појединца на тај начин што му се иронично приписују називи који се користе у карактерисању хероја (Супермен, шампион, легенда, цар итд.)

Уколико кроз ову теорију посматрамо вицеове, запажа се да је у домаћим вицеовима могуће издвојити ликове који се могу посматрати као манифестације неких од набројаних социјалних типова Луде. Реч је, пре свега, о ликовима **плавуше, полицајца, Перице, Мује и Хасе, Црногорца, Лале, Циге и Пироћанца**. Како би се стекла јаснија слика о томе којој врсти социјалног типа Луде сваки од ових ликова припада и како би се утврдила друштвена функција тих типова Луде, неопходно је размотрити особине и карактеристике које се набројаним јунацима у вицеовима приписују, а потом и утврдити друштвени однос који је према њима испољен кроз те вицеове. У том погледу је веома битан методолошки приступ путем кога ће овај фолклорни материјал бити анализиран.

Овим путем долазимо до техника хумора које је идентификовао Артур Аса Бергер, професор на Катедри за медије и електронске комуникације на државном Универзитету Сан Франциска. Бергер је, проучавајући различите хумористичке жанрове, саставио исцрпан списак техника које су у њима коришћене како би се произвео хумор.⁹ Технике хумора су дефинисане као механизми који у одређеном хумористичком жанру покрећу смех. Значај узимања у обзир ових техника огледа се, по Бергеру, у чињеници да су то битни структурни елементи сваког хумористичког жанра, а нарочито вицева, који су при том непроменљиви. Треба још једном напоменути да Бергер у разматрању ових техника није трагао за тиме зашто је нешто смешно, већ за тиме шта производи хумор, односно која је техника у одређеном

⁹ Arthur Asa Berger, *An Anatomy of Humor*, Transaction Publishers – The State University, New Brunswick, New Jersey 1993.

хумористичком жанру употребљена са намером да се произведе смех. Све идентификоване технике класификоване су у четири главне категорије:

1. Језик – хумор је вербалан и односи се на игре речима и остале особине језика
2. Логика – хумор је идеацијски и подразумева идеје и проблеме са којима се суочавамо када покушавамо да унесемо смисао у околни свет
3. Идентитет – хумор је егзистенцијалистички и тиче се проблема које имамо са сопственим идентитетима
4. Акција – хумор је физички и невербалан

Анализом различитих хумористичких жанрова идентификовано је укупно четрдесет пет техника хумора, а то су следеће:

ЈЕЗИК	ЛОГИКА	ИДЕНТИТЕТ	АКЦИЈА ¹⁰
Алузија	Апсурдност	Пре/После	Потера
Бомбастичност	Случајност	Бурлеска	<i>Slapstick</i>
Дефиниција	Аналогија	Карикатура	Брзина
Претеривање	Каталог	Ексцентричност	
Шаљивост	Коинциденција	Непријатност	
Увреда	Разочарање	Откривање	
Инфантилизам	Незнање	Гротеска	
Иронија	Грешке	Имитација	
Неспоразум	Понављање	Имперсонализација	
Прекомерна дословност	Преокретање	Подражавање	
Игра речима	Ригидност	Пародија	
Доскочице	Тема/Варијација	Размера	
Исмевање	Поређења	Стереотип	
Сарказам	Разоткривање		
Сатира			

За овај рад битна напомена да се техника хумора, поред основног покретача смеха у одређеном хумористичком жанру, може посматрати и као *намерно и свесно* изабран начин третирања одређене теме у том жанру. У том смислу, свесно изабран хумористички начин третирања одређене теме,

¹⁰ Опширније о техникама хумора и начину њиховог функционисања видети: V. Trifunović, *Tehnike humora po Arturu Asi Bergeru*, Etnoantropološki problemi 2 (2), Beograd 2007.

односно техника за произвођење хумора, може бити показатељ друштвеног односа према ономе што је предмет датог хумористичког жанра. Технике које производе хумор коришћене у вицевама могу, дакле, пружити непосредан увид у став који колектив има по питању неке теме, догађаја или особе који су предмет вицева.

Подтипови социјалног типа Луде различито су вредновани, па самим тим имају и различите друштвене функције. Зато, да би се утврдиле специфичне функције које одређени тип Луде оличен у једном јунаку вица има, веома је важно утврдити да ли је јунак вица третиран, на пример, техником Исмевања, Увреде, Ироније, или пак свим овим техникама заједно. Управо је због тога битно да при анализи вицева као фолклорног хумористичког материјала уочимо технику или технике које, у једном специфичном случају, доминирају и претендују на то да производе хумор. Поред тога, од значаја је обратити пажњу и на сам начин коришћења технике хумора у вицу, односно на то да ли је она усмерена ка главном јунаку, од њега ка другим ликовима, или је пак садржана у одговору јунака. На овај начин се најпрецизније може доћи до друштвених функција различитих типова Луде, али се може и стећи увид у однос и став који друштво има према одређеном типу Луде.

Све ово се може демонстрирати на примеру ликова који су општепознати јунаци у домаћим вицевама. Као што је већ поменуто, то су ликови плавуше, полицајца, Перице, Мује и Хасе, Црногораца, Лале, Циге и Пироћанца. Управо из споја различитих социјалних типова Луде из Клапове типологије и специфичних ликова у вицевама, који се у њих могу сврстати, стичемо представу о томе на који се начин о сваком од тих типова Луде размишља у друштву, како се ти типови граде, које грешке им се приписују, али и какав вредносни систем откривају. У домаћим вицевама је идентификовано укупно седам типова Луде, од којих шест одговара категоријама по којима је Орин Клап извршио класификацију овог општег социјалног типа. Те категорије су: Будаласта луда, Помпезна луда, Комични неваљалац, Комична луда, Деформисана луда и Исмевани херој. Седми тип Луде не може се наћи у Клаповој типологији, али је уочен у вицевама и може се означити као Ексцентрична луда. На табели која следи приказани су социјални типови Луде и јунаци вицева који се у њих могу сврстати:

Социјални тип Луде	Лик у вицевама
Будаласта луда	Полицајцац, плавуша
Помпезна луда	Црногорац
Комични неваљалац	Перица
Комична луда	Цига, Мујо и Хасо, Фата
Деформисана луда	Циганка
Исмевани херој	Лала

Главни начин за одређивање тога ком социјалном типу Луде припада одређени јунак лица био је обраћање пажње на специфичан профил који му се приписује у вицевама. Ово је подразумевало разматрање целокупног начина на који је тај јунак представљен у вицевама, почев од његовог физичког изгледа, преко ситуација у којима га налазимо у вицевама, до грешака које прави и на основу којих бива означен као Луда. Сваки од наведених ликова, наиме, одликује се одговарајућим грешкама, поступцима и понашањем који их чине смешним и подложним исмевању. Испоставило се, дакле, да се говото сви наведени јунаци домаћих вицева могу уклопити у неку од Клапових категорија Луде.

Тип Будаласте луде

Овом социјалном типу у вицевама припадају ликови полицајца и плавуше. За њих је карактеристично то да су прилично једнолично представљени и да су углавном третирани истим техникама хумора. Најчешће коришћене технике у овим вицевама јесу следеће: *дословност, незнање, неспоразум, образац, разочарање, игра речи*, а све су усмерене ка исмевању и карактеризацији оба ова лика као веома будаластих. Полицајца и плавушу, на првом месту, карактеришу апсурдне грешке у расуђивању, на основу којих се и смештају у овај социјални тип. Још једна заједничка особина им је необразовање и, с тим уско повезано, незнање које показују у различитим ситуацијама. Од особености сваког од ова два лика могу се издвојити насилничко понашање полицајца и промискуитетно понашање плавуше. Полицајац и плавуша се одликују, дакле, неком врстом прекорачења у понашању, али се о њима размишља као о Будаластим лудима, за које важи недостатак у личности. Ова чињеница преноси поруку да се о промискуитетним и насилним особама размишља као о будаластим особама. Поред тога, видимо да је насилничко и промискуитетно понашање у овим ликовима на неки начин повезано са незнањем и необразовањем, и да све то заједно у комбинацији може водити ка типизацији онога у коме се та комбинација препозна као Будаласте луде. Ово нам говори о томе да поменуто понашање и особине значајно одударују од друштвених норми и стандарда.

Ипак, као најзначајније технике које се користе у вицевама о полицајцима и плавушама могу се навести *исмевање* и *увреда*. Техника увреде се код оба лика базира на техникама *поређења, преокретања, исмевања* и *размере*. Полицајац и плавуша се, наиме, вређају разним недостојним поређењима и постављањем на изузетно низак интелектуални ниво. Све наведене технике у су служби тога да се ова два лика у потпуности понизе и да им се одузме свако достојанство. Главне идентификоване технике хумора у овим вицевама, тј. Исмевање и Увреда, указују и на друштвени однос и третман социјалног типа Будаласте луде. Према овом типу се, дакле, гаји изузетан презир и главни начин његовог третирања јесте исмевање и вређање.

Оштрица коришћених техника хумора усмерена је искључиво ка њему, што упућује на то да је једна од главних функција Будаласте луде та да она буде предмет подсмеха.

Тип Помпезне луде

У ову категорију спада лик Црногорца. Главне технике које се користе у већини вицева о њему јесу *разоткривање* и *исмевање*. Као у случају Будаласте луде, наведене главне технике и овде указују на друштвени однос према социјалном типу Помпезне луде и на начин његовог третирања. Путем вицева о Црногорцу сазнајемо да друштво, заправо, тежи ка разоткривању Помпезне луде, а потом и ка њеном исмевању. Разоткривање се заснива на разноврсним техникама. Тако се могу уочити технике *дословности* и *неспоразума*, које указују на будаластост, затим техника *тема/варијација*, која се претежно односи на непостојаност ставова и конформизам, док се техникама *ригидности* и *поређења* врши његова даља карактеризација – као будаластог и спорог. Технике *обрасца* и *разочарања* у овом случају, такође, алудирају на слабу моћ расуђивања. Све ово упућује на закључак да се Помпезна луда дискредитује како на интелектуалном, тако и на физичком плану. Једна од основних карактеристика Црногорца, која се издваја када се сви вицеви о њему узму у обзир, јесте непостојаност и недоследност, па је могуће да је он управо на основу тога сврстан у категорију овог социјалног типа. Ово би, дакле, била основна карактеристика у вицевама на основу које се врши типизација појединца као Помпезне луде. Она се препознаје и као лажов, будући да је често коришћена техника Комичне лажи, а поред тога се открива као веома слаба и глупа. Овај је тип, као и Будаласта луда, најчешће предмет подсмеха и хумор производи најпре његово разоткривање.

Комични неваљалац

Ово је једини тип Луде који, за разлику од осталих идентификованих типова у вицевама, спада у групу Луда које се одликују прекорачењем у понашању. Његову улогу у вицевама игра лик Перице. Приликом разматрања ових вицева уочено је да Перицу карактеришу особине *лакрдџиаша*, *увредиоца* и *будаласте луде*, с тим што се јасно могу издвојити вицеви у којима он игра искључиво једну од ове три улоге. Може се, ипак, рећи да је његова улога *увредиоца* израженија од улоге *лакрдџиаша* и у тим вицевама је значајно обратити пажњу на технике хумора, а посебно на начин њиховог коришћења. Ове технике су: *увреда*, *преокретање*, *размера*, *исмевање*, *игра речи* и *дословност*. На примеру до сада размотрених типова Луде уочено је да се овим техникама, пре свега, оне третирају. У случају Перице као *увредиоца*, наведене технике окренуте су ка другим ликовима које поред њега налазимо у вицевама. Што је још битније, Перица је тај који манипулише овим техникама како би те ликове исмејао.

С друге стране, могуће је издвојити вицеве у којима су поменуте технике, а нарочито *дословност* и *исмевање*, усмерене против њега,

представљајући га као Будаласту луду. Ово нам открива специфичан начин на који је социјални тип Комичног неваљалца изграђен у вицевама. Њему се даје прилика да вређа, исмева и чини разне безобразлуке, али му околина итекако узвраћа ударац, и то његовим оружјем. На тај начин даје се на знање да Комичног неваљалца, упркос његовом неприхватљивом понашању, не треба схватити као озбиљну претњу. Он се у основи доживљава као будаласт, па видимо да прекорачење у понашању води ка његовом доживљавању као лика који се одликује и недостатком у личности. Ово је уједно и разлог због кога се Комични неваљалац не сврстава у категорију *ниткова*. Клап, наиме, каже да одређена слабост која је природена овом типу, спречава да се о њему размишља као о *ниткову*, али не прецизира јасно какве би природе та слабост могла да буде. Овде се показало да је то, дакле, недостатак у личности којим се одликује Будаласта луда. Тај резултат упућује на једну занимљиву чињеницу која се тиче класификовања социјалних типова Луде у одвојене групе на основу тога да ли се оне одликују прекорачењем у понашању или недостатком у личности и/или понашању. Разматрањем типова Будаласте луде и Комичног неваљалца уочава се, наиме, да ликови за које је карактеристичан недостатак у личности испољавају прекорачење у понашању и, обрнуто, да Перицу карактерише недостатак у личности упркос томе што се он, као Комични неваљалац, сврстава у групу чија је главна одлика прекорачење у понашању. Ово упућује на закључак да, барем када су вицеви у питању, није могуће јасно разграничити те две групе и да ће Луде из једне на неки начин увек испољити одлике које се приписују другој групи.

Поред тога, уочавају се специфичне функције које тип Комичног неваљалца може имати у вицевама. Овај тип, за разлику од Будаласте и Помпезне луде, није искључиво предмет исмевања. Он, такође, може служити и као средство кроз које је могуће изразити одређену критику или подсмех, али и путем кога се врши неки облик разоткривања.

Комична луда

У категорију овог социјалног типа спадају Цига, али и Мујо и Хасо. Будући да је Комична луда комбинација Будаласте, Слабе и Деформисане луде, када су ови ликови у питању, могуће је јасно разликовати вицеве у којима је реч о њиховој будаластости, кукавичлуку и дефектности. Технике хумора у овим вицевама усмерене су искључиво ка њима, па се издвајају: *незнање, неспоразум, дословност, грешка, игра речи, гротеска, увреда, разочарање и исмевање*. Лик Циге се, ипак, у неколико тачака разликује од ликова Мује и Хасе, иако они спадају у исту категорију Луде. Када је у питању Цига, сазнајемо на који се начин особа која је сврстана у категорију Комичне луде може редефинисати и заузети пожељнији друштвени положај. Овај лик, наиме, одступа од типа Слабе луде својим одговорима на увреде, ‘одбацујући’ на тај начин типизацију себе као апсолутне кукавице. Ово се види на основу техника које су усмерене од њега ка другим ликовима, од којих је најзначајнија техника Доскочице. Поред тога, за лик Циге у вицевама везује се једна специфичност коју не налазимо код до сада размотрених

ликова. Наиме, некада су технике хумора садржане у његовом одговору, а нису усмерене ка њему или од њега ка другим ликовима. Ово упућује на чињеницу да лик Циге има и значајну забављачку функцију.

Када је реч о Муји и Хаси, иста забављачка функција може се препознати, што показује да је то и једна од најзначајнијих функција Комичне луде. Мујо и Хасо се ипак разликују од Циге по одређеним ставкама. На првом месту, њима се не даје прилика да се редефинишу и заузму бољи друштвени положај. Они су, заправо, најбољи пример тога шта се, по Клапу, дешава са Комичном лудом када покуша да се редефинише. У том погледу, Мујо и Хасо ће увек 'промашити' и пасти још ниже. Поред тога, забављачка функција Мује и Хасе не огледа се у занимљивим и досетљивим одговорима које они дају, већ у њиховом постављању у различите ситуације у којима ће се и даље смејати на њихов рачун. Ипак, могуће је издвојити мању групу вицева у којима се може препознати усмеравање технике хумора од њих двојице ка другим ликовима. Та техника је, као и у случају Циге – *доскочица*.

У вицевама о Муји и Хаси јавља се и лик Фате. На основу њених карактеристика у вицевама утврђено је да она, такође, спада у категорију Комичне луде. Треба поменути да Фату, поред тога, одликује и прекорачење у понашању, које се огледа у њеном промискуитету. Занимљиво је зато запазити да су овде технике хумора усмерене искључиво ка Фати као Комичној луди и да она, за разлику од Мује и Хасе, нема забављачку функцију. Она је, дакле, искључиво предмет подсмеха.

На овај начин се види како се гради тип Комичне луде у вицевама, као и њена друштвена функција. Овај тип, дакле, није само предмет исмевања и може имати и забављачку функцију. Ипак, ово бива случај искључиво онда када његову улогу играју мушки ликови. Путем вицева видимо да је он погодан и као средство за изражавање друштвене критике.

Треба, такође, поменути и лик Циганке која се може сврстати у категорију Деформисане луде. Једна од најзначајнијих идентификованих техника у вицевама о Циганки јесте техника *гротеске*, и њоме се алудира на њен физички изглед. Остале коришћене технике алудирају на Циганкино промискуитетно понашање. На основу тога видимо да је и у овом случају прекорачење у понашању повезано са недостатком у личности и понашању. На основу лика Циганке може се закључити да је Деформисана луда углавном предмет подсмеха.

Исмевани херој

Овај тип је у вицевама препознат у лику Лале. Недостаци у личности који Лалу смештају у ову категорију јесу, пре свега, кукавичлук и импотенција. Технике хумора које су усмерене на Лалу као таквог јесу *разочарање*, *исмевање* и *игра речи*. Поред тога, Лала се представља и као преварени мушкарац, па се у оваквим вицевама користе технике

разоткривања и исмевања. Дакле, као што и само његово име каже, друштвени однос према Исмеваном хероју је, пре свега, исмевање.

Исмевани херој се сврстава у тип Луде коју одликује недостатак у личности и понашању. Ипак, и када је о овим социјалном типу реч, може се констатовати да није могуће повући јасну границу између типа Луде коју одликује недостатак у личности и типа за који је карактеристично прекорачење у понашању. У случају Лале, то прекорачење би се могло препознати у његовом нереаговању на преваре које трпи од стране своје жене – Сосе. Друштвено опажање превареног мушкарца може се сагледати на основу осталих анализираних типова Луде у вицевама. Такав мушкарац се сматра будаластим, слабим и неспособним, па се може претпоставити да ће се сваки припадник друштва трудити да избегне такву типизацију од стране колектива. Лалин флегматичан однос према превари могао би се, према томе, посматрати као облик прекорачења у понашању. Тип Исмеваног хероја, међутим, није искључиво презрен и не служи само за исмевање. Могу се уочити вицеви у којима су технике хумора управо садржане у његовим одговорима, као што су *доскочица* и *шаљивост*. Ова чињеница упућује на то да Исмевани херој поседује и забављачку функцију.

Ексцентрична луда

Ова категорија не постоји у типологији Луде коју је дао Орин Клап. Она је идентификована, пре свега, на основу вицева о Пироћанцу. Технике хумора које се користе у овим вицевама јесу *разоткривање* и *исмевање*, односно – исте технике које се могу уочити и када су у питању остали типови Луде. Пироћанац се, међутим, не одликује будаластошћу, кукавичлуком, нити било којом другом особином на основу које су остали ликови у вицевама класификовани у неку од познатих категорија Луде. У том погледу, важно је запажање да је, поред две наведене технике, у готово свим вицевама коришћена и техника *ексцентричности*. Штавише, разоткривање и исмевање су базирани на ексцентричном понашању које овај лик испољава. Ексцентрична луда се може сврстати у категорију Луде коју одликује недостатак у личности. Ипак, разлог због кога се Пироћанац опажа као ексцентричан јесте његово испољавање шкртости у ситуацијама у којима је такво понашање потпуно непримерено. Одатле произлази да се о Пироћанцу, такође, може размишљати као о лику који се одликује и прекорачењем у понашању. Овај пример још једном потврђује да друштво појединце који испољавају одређено неприхватљиво понашање често опажа као особе које се одликују недостатком у личности. Друштвени однос према овом типу Луде искључиво је исмевање.

Добијени резултати о друштвеном односу према идентификованим социјалним типовима Луде у вицевама и о њиховој функцији могу се табеларно изложити на следећи начин:

<i>Тип Луде</i>	<i>Друштвени однос</i>	<i>Функција</i>
<u>Будаласта луда</u> (Полицајац, плавуша)	Увреда, исмевање	Предмет подсмеха
<u>Помпезна луда</u> (Црногорац)	Разоткривање, исмевање	Предмет подсмеха
<u>Комични неваљалац</u> (Перица)	Исмевање	Предмет подсмеха, средство изражавања подсмеха, средство разоткривања
<u>Комична луда</u> (Цига, Мујо и Хасо, Фата*)	Исмевање	Предмет подсмеха, забављање, средство изражавања критике
<u>Деформисана луда</u> (Циганка)	Исмевање	Предмет подсмеха
<u>Исмевани херој</u> (Лала)	Разоткривање, исмевање	Предмет подсмеха, забављање
<u>Ексцентрична луда</u> (Пироћанац)	Разоткривање, исмевање	Предмет подсмеха

Друштвени однос према сваком типу Луде јесте исмевање, што упућује на то да је основна функција ових типова Луде та да буду предмет подсмеха услед својих недостатака у личности и понашању, као и прекорачења у понашању. Ипак, може се уочити посебан облик друштвеног односа према одређеним типовима, али и специфичне функције које неки од наведених типова задовољавају. Видимо, дакле, да друштво има потребу да, поред исмевања, вређа Будаласту луду и разоткрива Помпезну луду, Исмеваног хероја и Ексцентричну луду. С друге стране, једина функција ових типова, осим Исмеваног хероја, јесте та да буду предмет подсмеха. Друштвени однос према Комичној луди и Комичном неваљалцу је, такође, исмевање, али ови типови имају и додатне друштвене функције. Они, наиме, поред тога што су објекат исмевања, могу послужити и као медиј кроз који је могуће упутити критику и подсмехнути се. Комични неваљалац, исто тако, може вршити неку врсту разоткривања, док Комична луда често има и забављачку функцију. На крају треба напоменути да је друштвени однос према Деформисаној луди – исмевање и да она првенствено служи као предмет подсмеха, као и то да Исмевани херој, попут Комичне луде, може имати и забављачку функцију.

* Овде треба још једном указати на то да је овај лик искључиво предмет подсмеха, за разлику од ликова Циге, Мује и Хасе који имају и друге наведене функције.

Све до сада речено уклапа се у потпуности у Клапову теорију о друштвеном статусу Луде, који је – по овом аутору – исмеван, али и толерисан и дозвољен. Идентификовани типови Луде у овом раду бивају, на неки начин, презрени и деградирани, али поједини, као нпр. Комична луда, причињавају задовољство својом улогом забављача. Са том улогом уско је повезана једна од значајних функција социјалног типа Луде коју издваја Клап, а то је олакшавање рутине комиком. Ипак, и сам Клап наводи да је најзначајнија функција Луде заправо социјална контрола која се врши посредством овог типа. Под овим Клап подразумева да ће сваки припадник друштва избегавати да буде типизиран као било која препозната врста Луде унутар тог друштва и то првенствено због тога што она ужива изузетно низак статус. То значи да ће се увек избегавати оно понашање које се генерално приписује Лудима. Друштво, дакле, путем социјалног типа Луде обавештава своје чланове о непожељним облицима понашања и уједно их усмерава и дисциплинује. На тај начин се, путем овог социјалног типа, изражава и специфичан вредносни систем.

Понашање и карактеристике које испољавају типови Луде идентификовани у овом раду могу се поделити на мушке и женске ликове који улазе у оквир овог социјалног типа. Када су у питању женски ликови, њихове основне одлике су следеће: промискуитет, физичка дефектност, глупост и необразовање. Мушки ликови испољавају: глупост, насилничко понашање, недоследност, кукавичлук, слабост, физичку дефектност, лењост, неспособност, импотентност, шкртост и необразовање. Ово би, дакле, биле главне негативне карактеристике, оличене у социјалном типу Луде у вицевима, које друштво исмева и не одобрава. На тај начин се шаље порука о томе какво понашање и особине мушки и женски чланови друштва треба да избегавају како не би били типизирани као одређени тип Луде. Може се запозити да мушкарци морају да испуне много више захтева од жена. Ипак, треба нагласити да према женским ликовима Луде у вицевима постоји знатно оштрији однос. Оне се, наиме, искључиво исмевају и вређају услед својих недостатака, и основна функција им је да снесу терет подсмеха. Мушки ликови, с друге стране, имају и друге улоге, као што су изражавање критике и подсмеха, или пак забављање, и они у тим случајевима нису предмет подсмеха.

Анализирани вицеви откривају и дихотомију када је реч о вредновању сексуалног понашања мушких и женских ликова. Уочено је, наиме, да се сви женски ликови представљају као изразито промискуитетни и сексуално активни. С друге стране, мушки ликови су или сексуално пасивни, попут полицајца и Црногорца, или доживљавају превару од својих жена и тада су најчешће представљени као глупи (Мујо и Хасо), или су импотентни (Лала). Поред тога, видимо да се женски ликови којима се приписује активно промискуитетно понашање одликују неким значајним недостатком. Плавуша се, као Будаласта луда, поставља на изузетно низак интелектуални ниво, док физички изглед Фате, Циганке и Сосе карактерише изразита одбојност. На тај начин као да се преноси порука да су жене које испољавају овај облик

прекорачења у понашању означене редовно као особе које се одликују или недостатком у личности (глупост плавуше и Фате), или недостатком у физичком изгледу (дефектност Циганке и Сосе).

Полицајац се, као мушки лик Будаласте луде, налази на потпуно супротном полу од плавуше. Он се, дакле, одликује истим интелектуалним (не)могућностима као плавуша, али се од ње сасвим разликује својом сексуалном пасивношћу. Одатле произилази да сексуална пасивност мушкарца доводи до његовог означавања као појединца који се одликује недостатком у личности. Овим путем, може се рећи, врше се контрола и вредновање мушких и женских чланова друштва, када је реч о њиховом сексуалном понашању.

Вицеви о Циги, Лали и Муји и Хаси индикативни су по питању тога како се опажају мушкарци који не могу да „контролишу“ сексуалност својих жена. Већ је речено да ови ликови играју улогу преварених мушкараца. Поред тога, они су у таквим вицевама представљени углавном као будаласте, слаби и неспособни, и као такви су исмејани. На тај начин произилази да жена не само што сама мора да контролише своју сексуалност, већ то морају чинити и мушки чланови заједнице уколико не желе да буду типизирани као слаби и будаласте. Из свега овога се може закључити да друштвени жиг Луде ризикују да понесу жене промискуитетног понашања, као и сексуално неактивни, али и преварени мушкарци.

Циљ овога рада састојао се у идентификацији социјалних типова Луде у домаћим вицевама, откривању друштвеног односа према њима и њихове друштвене функције, али и у указивању на одговарајући вредносни систем који се путем ових типова изражава. У том погледу рад представља синтезу две различите теорије, која је примењена у анализи хумористичког фолклорног материјала какви су вицеви, а путем којих је извршена реконструкција поменутог социјалног типа. Наиме, одређене технике хумора које је Бергер идентификовао могу се посматрати као типичан начин третирања Луде у оквиру једног друштва. Зато су оне и послужиле као значајно методолошко средство за идентификацију овог социјалног типа у вицевама. Претпоставка од које се овом приликом пошло јесте та да се било који јунак лица може означити као Луда уколико се технике хумора којима је третиран препознају као типична реакција друштва на социјални тип Луде. Начин комбиновања и коришћења различитих техника за произвођење хумора у вицевама, с друге стране, прецизније је упутио на однос и став који друштво има у односу на одређени тип Луде. Добијени подаци су потом сагледани кроз Клапову теорију о социјалним типовима и на тај начин је идентификован специфичан вредносни систем који се преноси путем домаћих вицева. Основна намера аутора овога рада била је, дакле, да покаже начин на који је могуће приступити једном фолклорном материјалу да би се он сагледао из другачијег угла и да би се увиделе нове поруке које друштво путем њега шаље.

Весна Трифунович

Техниките на хумора и теорията за социалните типове

Теоретично-методологична рамка за анализ на вицовете като хумористичен фолклорен материал

Техниките на хумора са идентифицирани от Артур Аса Бъргър, професор от Катедрата по медии и електронни комуникации при Държавния универси-тет на Сан Франциско. С това Бъргър дава важен принос в изследването на хумора и създава нови възможности за неговото следене и проучване.

Предмет на настоящата работа е разглеждането на начините, по които хумористичните техники могат да бъдат приложени при анализа на хумористичния фолклорен материал, на първо място към вицовете. Вицовете могат да бъдат разглеждани като една от най-значимите прояви на хумора в народното творчество. Трудовете, в които се разглежда този фолклорен жанр, са изключително редки в сръбската антропология и като един от най-известните между тях се откроява докторската дисертация на Гордана Любоя “Етническия хумор на XX век”. Все пак обаче, покрай етнически определените образи, във вицовете се появяват и други “юнаци”, които също си струва да бъдат разгледани. С това се поставя въпроса какво още можем да разберем въз основа на вицовете, които се преразказват, слушат и предават в едно общество. Докладът ще се опита да отговори на този въпрос и да предложи нов подход при разглеждането на вицовете като важен фолклорен материал.

Ключови думи:

виц, техника на хумора, социален тип, обществен контрол

Vesna Trifunović

Humor Techniques and Theory of Social Types

Theoretical and Methodological Framework for Joke Analysis as Humoristic Folklore Material

Techniques of humor were identified by Arthur Asa Berger, the professor of Broadcast and Electronic Communication Arts, San Francisco State University. In this way Berger gave an important contribution to the study of humor and opened new possibilities for its research and understanding. In this paper I am going to problematize the way in which techniques of humor might be applied in the analysis of humoristic folklore material, in the first place, of jokes. Jokes might be regarded as one of the important forms of humor in folklore creation. Works on this folklore issue in Serbian anthropology are very rare, and one of the most important is the PhD thesis of Gordana Ljuboja “Ethnic Humor of the 20th century”. However, apart from profiled characters from the jokes that Ljuboja analyzed, there are also others that are worth discussion. Therefore, the question that imposes is what else might we find out from the jokes that are being retold, heard and transmitted in one society. The paper will try to answer this question and to offer a new approach to the research of jokes as an important folklore material.

Key words:

joke, humor
technique, social
type, Fool, social
control

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316.7(497.11)(082)

39(497.11)(082)

316.4(497.11)(082)

316.7(497.2)(082)

39(497.2)(082)

316.4(497.2)(082)

КУЛТУРНЕ паралеле : свакодневна култура у
постсоцијалистичком периоду = Културни паралели :
всекидневната култура в постсоцијалистическия период /
уредник Зорица Дивац. - Београд : Етнографски
институт САНУ, 2008 (Београд : Академска издања). -
259 стр. : граф. прикази, табеле ; 24 см. - (Зборник /
САНУ, Етнографски институт ; 25)

Радови на срп., буг. и енгл. језику. - Тираж 500. -
Резимеи на буг., енгл. и срп. језику уз сваки рад. -
Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-7587-047-0

1. Уп. ств. насл. 2. Дивац Зорица [уредник]

а) Културни идентитет - Србија - Зборници

б) Културни идентитет - Бугарска - Зборници

с) Свакодневни живот - Етнографска истраживања -

Србија - Зборници д) Свакодневни живот - Етнографска

истраживања - Бугарска - Зборници е) Друштвене

промене - Културни аспект - Србија - Зборници

ф) Друштвене промене - Културни аспект - Бугарска -

Зборници г) Култура - Транзиција - Србија - Зборници

х) Култура - Транзиција - Бугарска - Зборници

COBIS.SR-ID 150950412